

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/194775,Odsloniecie-pomnika-Powstania-Zamojskiego-Bondyrz-6-grudnia-2023.html>
07.05.2024, 00:39

Odślonienie pomnika Powstania Zamojskiego - Bondyż, 6 grudnia 2023

6 grudnia 2023 roku na terenie Muzeum Historycznego Inspektoratu Zamojskiego AK im. Stanisława Prusa „Adama” w Bondyżu odbyła się uroczystość odślonienia pomnika Powstania Zamojskiego.

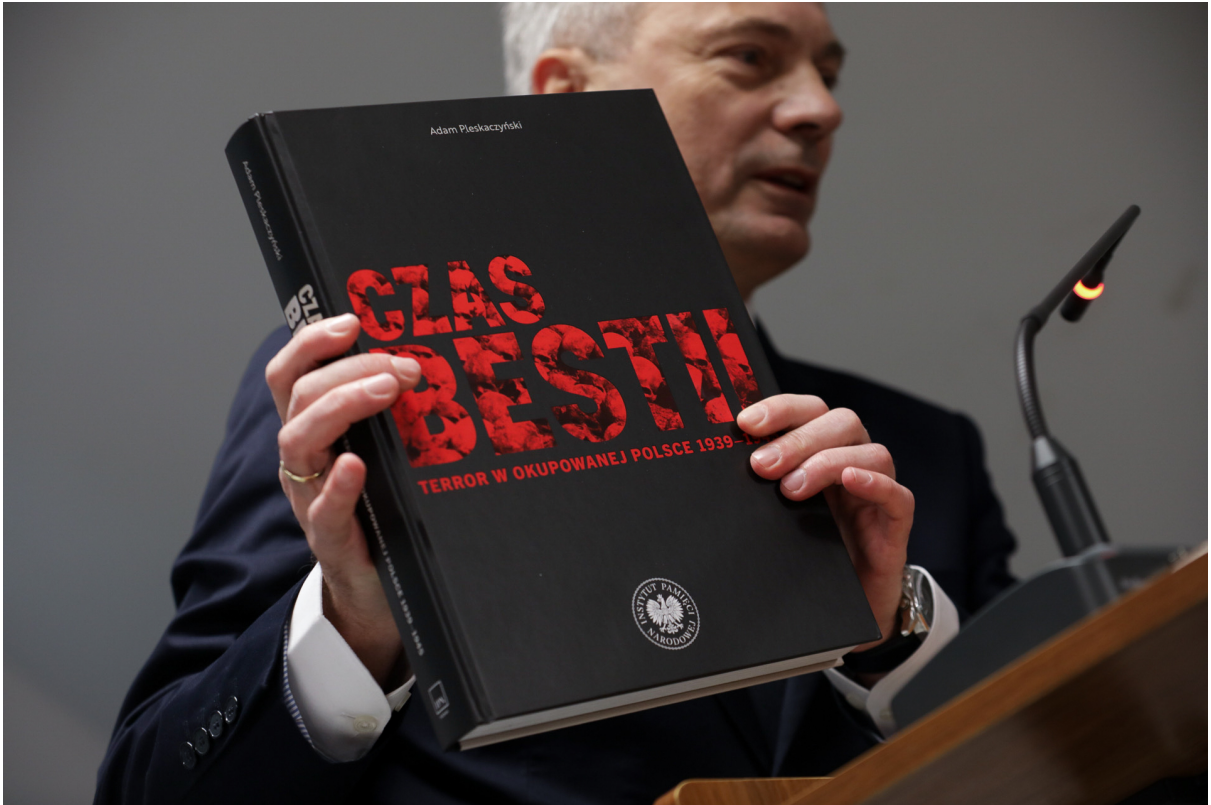

Odświeżenie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondryż, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odświeżenie pomnika Powstania Zamojskiego. Na zdj. poseł Sławomir Zawiślak (L), prezes IPN dr Karol Nawrocki (P) – Bondryż, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odświeżenie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondryż, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Prezes IPN dr Karol Nawrocki podczas odświeżenia pomnika Powstania Zamojskiego – Bondryż, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Odślonięcie pomnika Powstania Zamojskiego – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej – Bondyryz, 6 grudnia 2023. Fot. Mikołaj Bujak (IPN)

Wśród obecnych na uroczystości znaleźli się m.in. poseł na Sejm RP Sławomir Zawiaślak, wicewojewoda lubelski Bolesław Gzik i reprezentacja Instytutu Pamięci Narodowej – prezes IPN dr Karol Nawrocki, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek, dyrektor Biura Edukacji Narodowej dr Adam Pleskaczyński, dyrektor Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie dr Robert Derewenda i dr hab. Tomasz Panfil.

– Mieszkańców Zamojszczyzny nie tylko wyganiano z domów, transportując do obozów przesiedleńczych, obozów przejściowych i obozów koncentracyjnych, ale też okradano ich i mordowano. Te represje dotknęły 120 tys. osób, wśród

nich 30 tys. dzieci! Na cierpienie ludności Zamojszczyzny nie mógł patrzeć obojętnie żołnierz polski. Ten sam żołnierz, który składał przysięgę na wierność wolnej i niepodległej Polsce w roku 1939

- powiedział podczas swojego przemówienia prezes IPN.

- Ci bohaterowie podjęli nierówną walkę z potęgą i zatrzymali wysiedlenia. Pamięć o nich niestety nie przetrwała. Wiemy, że powstańcy nie doznali pamięci w sposób właściwy przez wiele lat Polski Ludowej, ale teraz - dzięki wysiłkowi społeczników, dzięki wysiłkowi Instytutu Pamięci Narodowej - odsłonimy pomnik czczący ich pamięć

- dodał poseł Sławomir Zawiślak.

Odsłonięcia pomnika dokonali prezes IPN dr Karol Nawrocki oraz poseł Sławomir Zawiślak.

Podczas wydarzenia dr Karol Nawrocki, dyrektor Adam Siwek oraz zastępca dyrektora Joanna Sulej-Piskorz zostali uhonorowani przez Prezydium Zarządu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Zamość Odznaką Zasługi Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Zamość.

Po uroczystości odbyła się konferencja naukowa poświęcona niemieckim represjom i zbrodniom na mieszkańcach polskich wsi podczas II wojny światowej.

W dniu 30 czerwca 2023 roku Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa Instytutu Pamięci Narodowej ogłosiło konkurs na opracowanie koncepcji artystycznej i merytorycznej upamiętnienia Powstania Zamojskiego. Sąd konkursowy wyłonił zwycięską pracę, autorstwa artysty-rzeźbiarza Stanisława Marka Dryniaka.

Kompozycja przestrzenna pomnika składa się z dwóch płyt kamiennych ściętych pod skosem, których najwyższy punkt jest „podrywany przez orły”. Ten sam kierunek wzbijających się orłów określa ten sam cel, jakim jest wspólna walka z wrogiem. To nawiązanie do bohaterskiego zrywu żołnierzy Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich.

Orzeł bielik symbolizuje państwo polskie, a także siłę, potęgę, waleczność oraz majestat. Odlane w brązie figury orłów wyłaniają się z „drapieźnych”, ażurowych struktur z brązu przenikających się z granitem. Na lokalizację pomnika wybrano teren przed Muzeum Historycznego Inspektoratu Zamojskiego AK im. Stanisława Prusa „Adama” w Bondyrzu.

Przedsięwzięcie zostało współfinansowane przez IPN oraz Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Zamość.

Pierwsze wysiedlenia z Zamojszczyzny rozpoczęły się z 27 na 28 listopada 1942 r. Gdy dobiegła końca akcja wyniszczenia ludności żydowskiej w ramach Endlösung der Judenfrage, Niemcy rozpoczęli brutalne wysiedlanie Polaków z dystryktu lubelskiego. Akcją zostały objęte powiaty: biłgorajski, hrubieszowski, tomaszowski i zamojski. Przy usuwaniu ludności polskiej wykorzystano wcześniejsze doświadczenia z wysiedlenia ludności z terenów anektowanych przez III Rzeszę, m.in. przejęto system organizacji wraz z obozami przejściowymi i zasadami konfiskaty mienia. Koordynację objął Departament IV Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy, któremu podlegała Centrala Przesiedleńcza w Poznaniu z Ekspozyturą w Łodzi i Placówką w Zamościu. Natomiast punkty zborne dla ludności wysiedlonej zorganizowano w Zamościu, Zwierzyńcu i Budzynie.

O wyborze Zamojszczyzny zdecydowało kilka czynników. Przede wszystkim był to region żyznych gleb, leżący na szlaku komunikacyjnym. Ponadto zamieszkiwany był przez niemieckich kolonizatorów z czasów józefińskich, których postanowiono wykorzystać i zregermanizować. Urzeczywistnienie planów Reichsführera SS Heinricha Himmlera znalazło również przychylny odzew wśród wysokich rangą funkcjonariuszy niemieckich m.in. SS-Brigadeführera Odilo Globocnika dowódcy SS i Policji w dystrykcie lubelskim Generalnego Gubernatorstwa.

Ogółem z Zamojszczyzny od listopada 1942 r. do sierpnia 1943 r. deportowano ponad 110 tys. osób. Kilkadziesiąt tysięcy osób trafiło do obozów koncentracyjnych m.in. do Oświęcimia i Majdanka. Znaczną część społeczeństwa polskiego wywieziono na roboty przymusowe do III Rzeszy.

Szczególnie okrutny los spotkał dzieci, określane dziś mianem „Dzieci Zamojszczyzny”. Przyjmuje się, że z 30 tys. dzieci objętych akcją wysiedleńczą ok. 10 tys. straciło życie bądź zaginęło, a ok. 4,5 tys. przeznaczono do germanizacji. Transporty wycieńczonych i głodnych najmłodszych Zamojszczan skierowano m.in. do Siedlec, gdzie 3 lutego 1943 r. mieszkańcy miasta, na znak protestu wobec bestialstwa Niemców, zorganizowali demonstracyjny pogrzeb dzieciom zmarłym podczas podróży.

Na opuszczonych terenach osiedlano Niemców pochodzących głównie z Bukowiny i Besarabii. Szacuje się, że na te tereny przybyło ok. 12 tys. kolonistów.

Powstanie Zamojskie było zbrojną odpowiedzią na przymusową niemiecką akcję wysiedleńczą z terenów Zamojszczyzny. 1 lutego 1943 r. pod Zaborecznem oddziały Batalionów Chłopskich stoczyły największą bitwę z oddziałami niemieckimi. Dzięki umiejętności dowódcy mjr. Franciszka Bartłomowicza "Grzmota" udało się zatrzymać wysiedlenie tej miejscowości i zadać Niemcom duże straty. Żołnierze Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich, którzy w zdecydowanej większości pochodzili z tych terenów,

walczyli jeszcze m.in. pod Wojdą, Zaborecznem, Różą i Osuchami. 22 lutego 1943 r. Niemcy wstrzymali akcję przesiedleńczą na Zamojszczyźnie. Akcję wznowiono latem 1943 r. głównie w pow. biłgorajskim.

Dowiedz się więcej:

[Materiał Edukacyjny IPN o Powstaniu Zamojskim](#)